

รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ* MODEL OF ADMINISTRATION PAK PANANG RIVER BASIN BUDDHIST INTEGRATION

¹สุภชัย หนูแก้ว Supachai Hnukaeo,

²พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิพย์ อบอูน) PhraSutheerattanabundit (Suthit Ob-Aun),

³วสันต์ ลิ้มรัตนภักทรกุล Wason Limrattanaphattarakun

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: phetkit123@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ หน่วยงานของรัฐ ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนเกษตรกร ตัวแทนหน่วยงานเอกชน/ส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและ พระสงฆ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 25 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง คือ ลักษณะของแม่น้ำปากพนังมีระดับตื้นเขินอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลและมีความลาดชันน้อย เมื่อน้ำจืดทางด้านต้นน้ำมีปริมาณน้อยทำให้น้ำเค็มสามารถรุกเข้าไปในแม่น้ำปากพนัง ทางตอนใต้ มีน้ำท่วมขังตลอดปีและดินมีสภาพเป็นกรด และน้ำเปรี้ยว รวมทั้งน้ำเน่าเสียจากการทำนาุ้งได้ไหลลงลำน้ำจนไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการเพาะปลูกได้และปัญหาอุทกภัย 2) การบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น มีการดำเนินการจัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผนงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่นเปิดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประชุมปรึกษาหารือกันตกลงร่วมกันว่าจะเปิด - ปิดประตูระบายน้ำให้เหมาะสม มีการจัดระบบโครงสร้างทางด้านการเกษตรและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการ 3) รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) แนวคิดหลักการของรูปแบบ การบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหา ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และสัปปริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการและวิถีเชิงพุทธ (2) วัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมการความสามัคคีของประชาชนกระจายรายได้สู่ชุมชน การสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจชุมชนสังคมโดยรวม (3) โครงสร้างของรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมมีการประชุมต้องอาศัยกฎ ระเบียบ และการสร้างกติการ่วมกัน (4) ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน การประสานพัฒนาการเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและชุมชน (5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีระบบและแผนงานที่ชัดเจน

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารจัดการ, ลุ่มน้ำปากพนัง, พุทธบูรณาการ

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the management of the Pak Phanang River Basin, 2) to study the participatory management of local network partners, and 3) to propose a model of the Pak Phanang River Basin management with an integrated Buddhist approach. This is a qualitative research by in-depth interviews with key informants, namely government agencies, community leaders representative, farmer representative, representatives of private agencies/ economic promotion and tourism in the Pak Phanang River Basin area and 25 monks in total. Data were analyzed by content analysis. Results of the research were as follows: 1) the problems of the Pak Phanang River Basin were the characteristics of the Pak Phanang River Basin where the water level was lower than the sea level and the slope was low. When fresh water on the upstream side is low, saltwater can invade the Pak Phanang River in the south, flooding all year round and the soil is acidic, and sour water including sewage from shrimp farming that flows into the river until it cannot be used for cultivation and flooding problems. 2) Pak Phanang River Basin management with participation from local networks, a project to develop the Pak Phanang River Basin under the Royal Initiative has been carried out. There is support to promote the implementation of the plan with government agencies. The local community is open to the community to participate in training to educate and understand the principles of sufficiency economy, meeting to discuss and agree to open and close the floodgates appropriately. There is a system of agricultural and technological structures for management. 3) A model of the Pak Phanang River Basin management with an integrated Buddhist approach consisted of 5 components: (1) Concepts and principles of the model; Water management through participation of network partners to reduce conflicts and jointly resolve problems. Apply the principles of Sangahavattthu IV and Sappurisdhamma VII in management and Buddhist way; (2) Objectives for sustainable development promote the unity of the people distributing income to the community creating a balance for the economy, community, society as a whole; (3) the structure of the model, the process of community participation in meeting activities requires rules, regulations and the creation of common rules; (4) operational strategies, coordinating developments with the framework of the National Development Strategic Plan at the local and community level; and (5) conditions for the success of a model of participation from all sectors which there was a clear system and plan.

Keywords: Model, Administration, Pak Panang River Basin, Buddhist Integration

บทนำ

ทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิต มนุษย์ให้ความสำคัญกับน้ำมาอย่างยาวนาน เพราะมนุษย์นั้นใช้น้ำในทุกช่วงเวลาของชีวิตน้ำมีความสำคัญยิ่ง ดังกระแสพระราชดำรัสที่ว่า “หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ไม่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539)

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโลกในปัจจุบันรวมทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกเป็นแรงขับเคลื่อนต่อการเพิ่มปริมาณความต้องการใช้น้ำในทุกภาคส่วนส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อวิกฤตน้ำในโลกที่มีความเป็นไปได้สูงในอนาคตนอกจากนี้สภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในปัจจุบันอุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกเพิ่มสูงขึ้นและระดับน้ำทะเลเฉลี่ยทั่วโลกเพิ่มขึ้นจากการละลายของธารน้ำแข็งบนแผ่นดินและปริมาตรน้ำในมหาสมุทรขยายตัวสภาวะโลกร้อนยังส่งผลกระทบต่อวัฏจักรของน้ำบนโลกเกิดความผันแปรของพายุหมุนเขตร้อนเกิดภัยพิบัติต่างๆ สภาวะฝนแล้งฝนทิ้งช่วงยาวนานหรือภาวะน้ำท่วมหนักซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของโลกจากปัญหาขาดแคลนน้ำของโลกทำให้องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญและรณรงค์ให้นานาประเทศช่วยกันอนุรักษ์น้ำโดยกำหนดให้วันที่ 22 มีนาคมของทุกปีเป็นวันอนุรักษ์น้ำของโลก (World Day for Water) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535 เป็นต้นมามีรายงานสถานการณ์น้ำของโลกชี้ให้เห็นว่าประชากรโลก 1 ใน 5 คนไม่สามารถเข้าถึงน้ำสะอาดขาดแคลนน้ำดื่มและประชากรครึ่งหนึ่งของโลกขาดแคลนน้ำสะอาดตามหลักสุขาภิบาลประชากรมากกว่า 5 ล้านคนตายด้วยโรคที่เกิดจากน้ำไม่สะอาดในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาสถาบันจัดการน้ำระหว่างประเทศ(IWMI) ประเมินการว่าในราวปี ค.ศ. 2025 ประชากร 4,000 ล้านคนใน 48 ประเทศ (2 ใน 3 ของประชากรโลก) จะเผชิญกับปัญหาความขาดแคลนน้ำในขณะที่ธนาคารโลกประมาณการว่า 30 ปีข้างหน้าประชากรครึ่งหนึ่งของโลกจะประสบกับภาวะขาดแคลนน้ำหากยังคงมีการใช้น้ำที่ฟุ่มเฟือยอย่างเช่นในปัจจุบัน (WWF-ประเทศไทย, 2564)

สำหรับประเทศไทยในระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมาได้เผชิญปัญหาเกี่ยวกับน้ำอย่างต่อเนื่องอาทิสถานการณ์ภัยแล้งที่รุนแรงปริมาณน้ำสำรองในเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ไม่เพียงพอปัญหาแหล่งน้ำเสื่อมโทรมและปนเปื้อนสารพิษอันมีสาเหตุมาจากชุมชนเมืองภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมรวมทั้งอุทกภัยรุนแรงที่เกิดขึ้นซึ่งวิกฤตน้ำดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการดำรงวิถีชีวิตของประชาชนอย่างมหาศาลและมีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มขึ้นโดยสาเหตุดังกล่าวนี้เกิดจากหลายปัจจัยร่วมกันทั้งขาดการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพปริมาณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นพฤติกรรมการใช้น้ำรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อน (WWF-ประเทศไทย, 2564)

ลุ่มน้ำปากพนัง ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ครอบคลุมพื้นที่รวม 13 อำเภอ คือพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอชะอวด อำเภอ ร่อนพิบูลย์ อำเภอจุฬาภรณ์ พื้นที่บางส่วนของอำเภอลานสกา อำเภอพระพรหม และอำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมทั้งพื้นที่บางส่วนของอำเภอควนขนุน อำเภอป่าพะยอม จังหวัด พัทลุง และอำเภอรโนด จังหวัดสงขลา รวมพื้นที่ประมาณ 1.9 ล้านไร่ เป็นพื้นที่มากกว่า 500,000 ไร่ มีประชากรประมาณ 600,000 คน อดีตชลอกลุ่มน้ำแห่งนี้เคยเป็นพื้นที่ลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูก มีการทำนามากที่สุดโดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำปากพนังซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของ

ลุ่มน้ำปากพนัง จึงเป็นแหล่งปลูกข้าวของภาคใต้ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองทุกๆ ด้าน จนเป็นที่รู้จักกันของผู้คนอย่างกว้างขวาง ในนาม “เมืองแห่งอู่น้ำ”

เมื่อเวลาผ่านไป “ลุ่มน้ำปากพนัง” ที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับมีปัญหาจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการใช้น้ำย่อมมีปริมาณมากขึ้นด้วย แต่ป่าไม้ต้นน้ำลำธารกลับลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ปริมาณน้ำจืดที่เคยดูดซับไว้แล้วทยอยปล่อยลงแม่น้ำปากพนังและลำน้ำสาขาในช่วงฤดูแล้งลดลงด้วย น้ำจืดที่เคยมีใช้ปีละ 8-9 เดือน ลดลงเหลือปีละ 3 เดือนเท่านั้น และเนื่องจากลักษณะของแม่น้ำปากพนังมีระดับท้องน้ำอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลและมีความลาดชันน้อย เมื่อน้ำจืดทางด้านต้นน้ำมีปริมาณน้อย ทำให้น้ำเค็มสามารถรุกเข้าไปในแม่น้ำปากพนังและลำน้ำสาขาเป็นระยะทางเกือบ 100 นอกจากนี้ ตอนใต้ของลุ่มน้ำปากพนังยังมี “พรุควนเคร็ง” ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มขนาดใหญ่ ประมาณ 200,000 ไร่ มีน้ำท่วมขังตลอดปี มีสารไฟโรที่อยู่ในชั้นดิน ทำให้ดินมีสภาพเป็นกรด และมีปัญหาน้ำเปรี้ยว ราษฎรไม่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้ รวมทั้งน้ำเน่าเสียจากการทำนากุ้งได้ไหลลงในลำน้ำต่างๆ จนไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการเพาะปลูกได้ กลายเป็นปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชาวนาข้าวและชาวนากุ้งอีกด้วย ปัญหาอุทกภัยในช่วงฤดูฝนเนื่องจากมีปริมาณฝนตกมาก แต่พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นพื้นที่ลุ่มราบแบน มีความลาดชันน้อย อุทกภัยมักจะเกิดในช่วงน้ำทะเลหนุนสูง ระบายน้ำออกสู่ทะเลได้ยาก จึงทำความเสียหายให้แก่พื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ชุมชนเมืองเป็นบริเวณกว้าง นอกจากนี้ น้ำจืดขาดแคลน-น้ำเค็ม-น้ำเปรี้ยวและน้ำเสีย จึงเป็นปัญหาที่ชาวลุ่มน้ำปากพนังต้องเผชิญ การทำนาไม่ได้ผล ผลผลิตต่ำ ราษฎรมีฐานะยากจน การพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังตามแนวพระราชดำริจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ให้กลับคืนสู่ลุ่มน้ำปากพนังดังเช่นในอดีต (กรมชลประทาน, 2552)

จากผลงานวิจัยของปรกรณ์ ดิษฐกิจ และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช: มุมมองด้านทรัพยากรน้ำ จากการศึกษา พบว่า ก่อนมีการก่อสร้าง ปตร. อุทกวิทยาประสิทธิ พื้นที่ชลประทานยังได้รับการพัฒนาไม่เต็มศักยภาพทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมภายหลังการก่อสร้างจนถึงปัจจุบันพบว่าสามารถเก็บกักน้ำจืดที่มีปริมาณมากในช่วงฤดูฝนไว้ใช้เป็นปริมาณน้ำสำรองในฤดูแล้งและสร้างความมั่นใจกับเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังว่ามีปริมาณน้ำจืดสำรองไว้ให้ทำการเพาะปลูกในฤดูแล้งได้อีกทั้งยังสามารถป้องกันการรุกคืบของน้ำเค็มเข้ามาในลำน้ำสายหลักของพื้นที่โครงการได้อีกด้วย ถึงแม้การดำเนินงานโครงการจะประสบความสำเร็จแต่ยังคงต้องมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงการพัฒนาต่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และการผันแปรของสภาพภูมิสังคมโดยรวมต่อไป

ดังนั้นจากเหตุผลความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา นโยบาย และยุทธศาสตร์ลุ่มน้ำปากพนัง
2. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลเอกสารจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น และรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา นโยบายและยุทธศาสตร์ลุ่มน้ำปากพนังการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง เป็นการศึกษาสภาพปัญหา นโยบายและยุทธศาสตร์ลุ่มน้ำปากพนัง ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดกรอบความคิดของการวิจัย และการศึกษาสภาพปัญหา นโยบายและยุทธศาสตร์ ลุ่มน้ำปากพนังการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง โดยผู้วิจัยประมวลความรู้จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง หลักพุทธเชิงบูรณาการ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน และ แผนแม่บทพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง สำหรับการศึกษาสภาพปัญหานโยบายและยุทธศาสตร์ลุ่มน้ำปากพนัง การบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง โดยวิธีการสัมภาษณ์ทั่วไป ประกอบด้วยได้แก่ 1) หน่วยงานของรัฐ 2) ตัวแทนผู้นำชุมชน 3) ตัวแทนเกษตรกร และ 4) ตัวแทนหน่วยงานเอกชน/ส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จำนวน 2 คน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 25 คน จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเพื่อจัดทำและกำหนดเป็นโครงสร้างการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่นโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากการพิจารณาผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) หน่วยงานของรัฐ 2) ตัวแทนผู้นำชุมชน 3) ตัวแทนเกษตรกร และ 4) ตัวแทนหน่วยงานเอกชน/ส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 25 คน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด และกำหนดประเด็นคำถามหลักและประเด็นคำถามย่อย ที่มีผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น จากนั้นดำเนินการสังเคราะห์การตอบของผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำผลไปประกอบการนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาดำเนินการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหา นโยบาย และยุทธศาสตร์ลุ่มน้ำปากพนัง

ผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัญหา นโยบาย และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังจากการสังเคราะห์เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่า ลักษณะของแม่น้ำปากพนังมีระดับท้องน้ำอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล และมีความลาดชันน้อย เมื่อน้ำจืดทางด่านต้นน้ำมีปริมาณน้อย ทำให้น้ำเค็มสามารถรุกเข้าไปในแม่น้ำปากพนัง นอกจากนี้ทางตอนใต้ของลุ่มน้ำปากพนัง มีน้ำท่วมขังตลอดปี และมีสภาพเป็นดินกรด และน้ำเปรี้ยว ราษฎรไม่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้ รวมทั้งน้ำเน่าเสียจากการทำนากุ้งได้ไหลลงในลำน้ำ

ต่างๆ จนไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการเพาะปลูกได้กลายเป็นปัญหาระหว่างชาวนาข้าวและชาวนากุ้ง และปัญหาอุทกภัยลุ่มน้ำปากพนังที่จะเกิดในช่วงฤดูฝน การใช้ที่ดินและทรัพยากรในพื้นที่อย่างรูดเค้น บุกรุกทำลายก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ระบบนิเวศเสียสมดุล ราษฎรในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถประกอบอาชีพเกิดวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำจืด

ผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัญหา นโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่า 1) ปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนของทุกปี (ตุลาคม-ธันวาคม) และในช่วงน้ำทะเลหนุนเนื่องจากสภาพพื้นที่เดิมราบเรียบเป็นท้องกระทะ มีระดับใกล้เคียงกับระดับน้ำทะเล ช่องทางการระบายน้ำออกมีน้อยและมีสิ่งก่อสร้างกีดขวางทางน้ำเพิ่มขึ้นทุกปีทำให้การระบายน้ำเป็นไปได้ช้า 2) ปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากป่าต้นน้ำถูกทำลาย ไม่มีแหล่งที่ทำหน้าที่เก็บน้ำต้นทุน ประกอบกับความต้องการใช้น้ำจืดเพิ่มสูงขึ้นทุกปีตามอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดจึงยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นโดยลำดับ 3) ปัญหาน้ำเค็มรุกเข้าพื้นที่ในช่วงฤดูแล้ง แพร่กระจายในพื้นที่เป็นบริเวณกว้างขึ้น

2. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น

ผลการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น การบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังแบบมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น มีการดำเนินการจัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีการนำการจัดระบบโครงสร้างทางด้านการเกษตร เทคโนโลยี การมีส่วนร่วมของชุมชน สนับสนุนส่งเสริมให้มีการติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนงานร่วมกับหน่วยงาน เปิดให้ชุมชนได้ อบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประชุมปรึกษาหารือกัน ตกลงร่วมกันว่าจะเปิด-ปิดประตูระบายน้ำอย่างไรให้เหมาะสมโดยไม่เกิดความขัดแย้งเพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

3. รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพหุบูรณาการ

การนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพหุบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพหุบูรณาการ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบคือการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การดำเนินการในการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นรัฐ ชุมชน ท้องถิ่น องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหาใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และสัปปริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการและวิถีเชิงพุทธ การอนุรักษ์ทรัพยากรและใช้ทรัพยากรอย่างพอดีให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดการผลตอบแทนของประชาชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมการความสามัคคีของประชาชนกระจายรายได้สู่ชุมชน การสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจชุมชน สังคมโดยรวม 3) โครงสร้างการดำเนินงานคือ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรม มีการประชุมปรึกษาหารือเรื่องต่างๆ ต้องอาศัยกฎ ระเบียบและการสร้างกติการ่วมกัน 4) ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ประกอบด้วย การประสานพัฒนาการดำเนินงานเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และชุมชน การฝึกทักษะทางการเกษตรประยุกต์ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีระบบและแผนงานที่ชัดเจน การสร้างจิตสาธารณะและสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการพัฒนาในขอบเขตความเป็นธรรมชาติของชุมชน สังคม การใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย

1. หลักการของรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ พบว่าเป็นการดำเนินการในการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นรัฐ ชุมชน ท้องถิ่น องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหาใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และสัปปริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการและวิถีเชิงพุทธ การอนุรักษ์ทรัพยากรและใช้ทรัพยากรอย่างพอดีให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดการผลตอบแทนของประชาชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนครินทร์ แก้วโชติรุ่ง (2556) ที่ผลการศึกษาวิจัยพบว่า หลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรมต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้จำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว และหลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรม มีหลักการปกครองที่สำคัญคืออปริหานิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้น มีพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบพระธรรมวินัย

2. วัตถุประสงค์การดำเนินงาน พบว่า เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กระจายรายได้สู่ชุมชน การสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจชุมชน สังคมโดยรวม และสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ บุญสววยขวัญ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ตัวชี้วัดทางสังคม: การศึกษาสถานะทางสังคมเศรษฐกิจเพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง ผลการศึกษาพบว่า ประวัติศาสตร์ชุมชนหมู่บ้านลุ่มน้ำปากพนังเป็นช่วงเวลาที่สำคัญๆ แบ่งได้ตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ หรือทางการผลิต บทบาทของรัฐหรือราชการ และสภาพดินฟ้าอากาศ ช่วงเวลาที่เป็นจุดเปลี่ยน คือ ก่อน พ.ศ. 2500 กับช่วงหลัง พ.ศ. 2500 ผลจากที่มีอาชีพทำนาข้าวเป็นผลให้เกิดวัฒนธรรมการผลิตข้าว ก่อให้เกิดคุณลักษณะของปัจเจกบุคคลและสังคม นาข้าวเป็นวัฒนธรรมที่มากกว่าอาชีพและอาหาร พื้นที่แห่งนี้มีค่านิยมการเรียนรู้ ในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ส่วนทรัพยากรธรรมชาติที่จำกัดและความมั่นคงที่มีจำกัดส่งผลให้มีการสร้างกลุ่มทางสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมที่สำคัญมาก ส่วนความรู้ภูมิปัญญาในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังมีทักษะในการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้และภูมิปัญญาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตทางสังคมได้เป็นอย่างดีมาชุมชนหนึ่ง เช่น 1) การใช้ความรู้และภูมิปัญญาในการรักษาฐานะอำนาจผ่านสร้างและจัดการเครือข่ายทางสังคมซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) มีภูมิปัญญาในการปรับใช้ในวิทยาการแผนใหม่ ความรู้ในระบบโรงเรียนเพื่อการเพิ่มคุณค่ามูลค่า 3) การปรับตัวของอาชีพบางคราวนำไปสู่การลดทอนคุณค่าภูมิปัญญาและคุณค่าในเชิงนามธรรมจึงขาดสายใยทางสังคม 4) พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังมีการพัฒนาโดยรัฐมีตลอด นอกจากนี้ ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไปทั้งจากธรรมชาติและนโยบายการพัฒนาของรัฐ ส่งผลต่อสังคมและกระบวนการผลิต จนเกิดเป็นเครือข่ายซึ่งมีลักษณะ 1) ในอดีตนั้นการมีเครือข่ายเป็นกลุ่มญาติสนิทมิตรสหาย หรือวงศ์าคณาญาติ มีการเริ่มสร้างขึ้นเองในรูปแบบการผูกสัมพันธ์ เครือข่ายแบบนี้เริ่มต้นมาจากเหตุผลความมั่นคงปลอดภัยและความมั่งคั่ง หรือความสมบูรณ์ 2) ประชาชนใช้ความรู้ประสบการณ์จากราชการปรับกระบวนการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มองค์กรที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น 3) การพัฒนาแบบใหม่ที่รัฐดำเนินการอย่างเต็มที่เกิดประเด็นปัญหาความต้องการร่วมกัน

3. โครงสร้างการดำเนินงาน พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรม มีการประชุมปรึกษาหารือเรื่องต่างๆ ต้องอาศัยกฎ ระเบียบ และการสร้างกติการ่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณพวงศ จันจุฬา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการบริหารจัดการประตุน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ กรณีศึกษา: ชุมชนประมงพื้นบ้านในลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐควรบูรณาการการทำงานเพื่อพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน รวมทั้งควรจัดหน่วยเคลื่อนที่พบปะและบริการชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

4. ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน พบว่า การประสานการพัฒนาทั้งกรอบแผนกลยุทธ์ แผนการพัฒนา ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย การประสานพัฒนาการเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และชุมชน การฝึกทักษะทางด้านการเกษตรประยุกต์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิ่นเพชร รักดีณรงค์ และคณะ (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบูรณาการข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการ และเชื่อมโยงข้อค้นพบของชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันให้สามารถเรียกใช้และแสดงผลร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทางโครงการได้บูรณาการข้อมูลดังกล่าวด้วยการสร้างเป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจเชิงพื้นที่ ชื่อว่า ระบบสนับสนุนการวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง หรือ รสทก. ลุ่มน้ำปากพนัง รสทก. ลุ่มน้ำปากพนังมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน คือ ระบบเรียกใช้และแสดงผล รสทก. และฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศซึ่งบรรจุข้อมูลสภาพภูมิประเทศ ขอบเขตการปกครอง เส้นทางคมนาคม ทรัพยากรดิน ระบบชลประทาน การใช้ประโยชน์ที่ดิน คุณภาพน้ำและทรัพยากรประมง พื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ รวมทั้งข้อมูลอรรถาธิบายประวัติศาสตร์ชุมชน ศักยภาพการปรับตัวด้านอาชีพของชุมชนศึกษา ตัวบ่งชี้ด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชนศึกษา และข้อมูลการจัดการป่าต้นน้ำ โดยข้อมูลเหล่านี้อยู่ในรูปแบบหน่วยข้อมูลที่มีความเป็นลำดับชั้น (hierarchy) ที่สามารถนำไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจบริหารจัดการพื้นที่ได้เชื่อมโยงทั้งในระดับครัวเรือนและระดับผู้บริหารพื้นที่ในภาพรวมทั้งนี้โครงการวิจัยได้เผยแพร่และอบรมใช้งานระบบ รสทก. ลุ่มน้ำปากพนังให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพหุบูรณาการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ชุมชน ท้องถิ่น มีระบบและแผนงานที่ชัดเจนการสร้างจิตสาธารณะ และสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐควรมีนโยบายที่ส่งเสริมการดำเนินการพัฒนาในขอบเขตความเป็นธรรมชาติของชุมชน สังคม การใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงานซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิหวัธ พราหมณ์โชติ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตงอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การแบ่งปันผลประโยชน์ หรือจะได้ประโยชน์ แก่ตนจะให้ความสนใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

องค์ความรู้การวิจัย

หลักการของรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพหุบูรณาการ พบว่าเป็นการดำเนินการในการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นรัฐ ชุมชน ท้องถิ่น องค์การที่เกี่ยวข้องเพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหาให้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการและวิถีเชิงพหุ

การอนุรักษ์ทรัพยากรและใช้ทรัพยากรอย่างพอดีให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดการผลตอบแทนของประชาชน และสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ

จากภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ อธิบายได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการตามหลักสังคหวัตถุ 4

1.1 ทาน คือ การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการส่งเสริมสังคมแห่งการให้ ระหว่างองค์กรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณ การส่งเสริมให้ความรู้ทางวิชาการ แนวพระราชดำรินี้ให้ชุมชน ได้มีส่วนร่วม ให้ความรู้และปลูกสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต่อไป ช่วยเหลือในด้านเทคโนโลยีและความรู้ต่างๆ ไปศึกษาดูงานการทำสวนผลไม้ตามจังหวัดต่างๆ ส่งเสริมให้ความรู้ เพื่อพัฒนาผลผลิตให้ดีและมีคุณภาพ

1.2 ปิยะวาจา คือ การพูดคำสุภาพ อ่อนหวาน เป็นการส่งเสริมด้านการสื่อสารเชิงบวกระหว่าง ผู้ให้บริการกับผู้รับบริการตกลงร่วมกันว่าจะเปิด-ปิดประตูระบายน้ำอย่างไรให้เหมาะสมโดยไม่เกิดความ ขัดแย้ง เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน จัดเวทีให้กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำจัดและน้ำเค็มได้ ปกษาหารือกันเพื่อหา ข้อสรุปร่วมกันในการบริหารจัดการการเปิด-ปิดประตู ให้สอดคล้องกับความต้องการน้ำในแต่ละช่วงเวลา เพื่อ ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน

1.3 อัตตจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เป็นการส่งเสริมด้านความมี มนุษยสัมพันธ์ด้วยการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น พบว่า มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ตกลงร่วมกันว่า

จะเปิด-ปิดประตูระบายน้ำอย่างไรให้เหมาะสมโดยไม่เกิด ความขัดแย้ง เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน เปิดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม คิดว่าจะหาวิธีส่งน้ำจัดให้ใช้อย่างพอเพียงได้อย่างไร

1.4 สมานัตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย เป็นการส่งเสริมด้านการวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะของตนในสังคม ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีแผนแม่บท การมีความมั่นคงในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ความมั่งคั่ง แสดงถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ยกกระดับเป็นประเทศในกลุ่มรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง และความยั่งยืน และยึดกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดเป้าหมายที่จะรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ

2. การบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังเชิงพุทธบูรณาการ ตามหลักสัปปริสธรรม 7

2.1 อัมมัญญตา คือ รู้จักเหตุ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งกรรม รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผล หรือบรรลุผลสำเร็จของงานนั้นๆ การพัฒนาและฟื้นฟูอาชีพจึงต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับทรัพยากร สภาพพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของประชาชน โดยได้มีการกำหนดเป็นเขตส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร จัดแบ่งตามศักยภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินรวม 6 เขต ได้แก่ เขตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เขตปลูกข้าวเพื่อการค้า เขตปลูกปาล์มน้ำมัน เขตปลูกข้าวเพื่อบริโภค เขตทำสวนผลไม้และยางพารา และเขตอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมพัฒนาอาชีพและรายได้อย่างครบวงจร ทั้งการส่งเสริมและพัฒนา

2.2 อัตตัญญตา รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย เป้าหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น การมีแผนงานที่ดี การวิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ มีแผนงานด้านระบบชลประทานและโครงสร้างพื้นฐาน แผนงานด้านพัฒนาการประมง แผนงานด้านพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ให้แก่เกษตรกร แผนงานด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม แผนการด้านการบริหารจัดการโครงการ มีการส่งเสริมและการพัฒนาการผลิตการเกษตร ส่งเสริมการปลูกข้าวพันธุ์ดี และจัดทำศูนย์ส่งเสริมการผลิตข้าวชุมชน

2.3 อัตถัญญตา รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมโครงการศิลปาชีพ เพื่อสร้างโอกาส สร้างทางเลือกที่หลากหลายในการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริยังมุ่งเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีความสุขได้อย่างยั่งยืน

2.4 มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ การบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กรมีการส่งเสริมภาคเอกชนให้เข้ามาลงทุนสร้างงานในพื้นที่ จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมโครงการศิลปาชีพ เพื่อสร้างโอกาส สร้างทางเลือกที่หลากหลายในการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริยังมุ่งเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.5 กาลัญญตา รู้จักกาล เวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ การบริหารจัดการจะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสมกับการดำเนินงานนั้นๆ การพัฒนาและฟื้นฟูอาชีพจึงต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับทรัพยากร สภาพพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของประชาชน ปัญหาดังกล่าว

ต้องอาศัยความซับซ้อนในการบริหารจัดการสูง การแก้ปัญหาจึงต้องดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป การแก้ปัญหาด้านหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อด้านอื่น การแก้ปัญหาจึงต้องวางแนวทางการพัฒนาอย่างรอบด้าน เป็นระบบครบวงจร ร่วมกับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 ปรัชญา รู้จักชุมชน กริยาที่จะประพจน์ต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการ การเปิดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม จัดเวทีให้กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำจัดและน้ำเค็มได้หันหน้าเข้าหากัน ปรึกษาหารือกัน เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันในการบริหารจัดการการเปิด - ปิดประตู หรือปรับระดับบานประตู ให้สอดคล้องกับความต้องการน้ำในแต่ละช่วงเวลาเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน โดยมุ่งเน้นพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ สิ่งแวดล้อม สมดุล ประชาชนมีความสุข ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

2.7 บุคคลัญตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลโดยอาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล มีการส่งเสริมภาคเอกชนให้เข้ามาลงทุนสร้างงานในพื้นที่ จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมโครงการศิลปาชีพ เพื่อสร้างโอกาส สร้างทางเลือกที่หลากหลายในการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพโครงการพัฒนาพื้นที่ ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริยังมุ่งเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำสภาพปัญหาการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง มาเป็นข้อมูล ในการกำหนดแผนและนโยบายในการดำเนินโครงการต่างๆ

1.2 หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดเวทีประชุมรับฟังเสียงของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกภาคส่วน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาวิจัย โครงการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการใช้น้ำอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยศึกษารูปแบบแผนยุทธศาสตร์ชาติเรื่องการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง โดยนำผลที่ได้จากรูปแบบไปศึกษาทั้งในด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อความยั่งยืนในการใช้น้ำว่ามี ผลสัมฤทธิ์อย่างไร

2.2 ควรศึกษาวิธีการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการรูปแบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำปาก พนัง โดยมีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาประเมินความรู้ความเข้าใจในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ลุ่มน้ำปากพนังเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2552). โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. แหล่งที่มา https://www.rid.go.th/royalproject/index.php?option=com_content&view=article&id=137%3A2009-05-24-07-10-36&catid=66%3A2009-05-04-07-29-58&Itemid=7 สืบค้นเมื่อ 29 ธ.ค. 2564.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2539). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ. แหล่งที่มา <https://www.moac.go.th/king-water> สืบค้นเมื่อ 29 ธ.ค. 2564.
- ณชพงศ จันจุฬา. (2557). การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการบริหารจัดการประตุน้ำอุทกวิทยาสหกรณ์การเกษตร : ชุมชนประมงพื้นบ้านในลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ และคณะ. (2551). ตัวชี้วัดทางสังคม: การศึกษาสถานะทางสังคมเศรษฐกิจเพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2556). รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปกรณ์ ดิษฐกิจ และคณะ. (2559). การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช: มุมมองด้านทรัพยากรน้ำ. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- ปิ่นเพชร ภักดีณรงค์ และคณะ. (2557). การบูรณาการข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทวัส พรหมณโชติ. (2556). การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตงอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- WWF-ประเทศไทย. (2564). สถานการณ์น้ำจืดของโลกและประเทศไทย. แหล่งที่มา https://www.wwf.or.th/what_we_do/wetlands_and_production_landscape/freshwater/ สืบค้นเมื่อ 29 ธ.ค. 2564.